

СВЕТИ САВА ШКОЛСКА СЛАВА

(НЕ)СКЛАД ФОРМЕ И СУШТИНЕ

(Слава без славског колача!)

Први писани траг о школској прослави дана Светог Саве датира из 1734. године и налази се у уџбенику за трећи разред српско-латинске школе у Сремским Карловцима у коме се јасно види на Савиндан те године није било наставе већ је ученицима саветовано да се на празник моле великом српском светитељу. Остало је забележено да је земунски протојереј **Јефта Ивановић** још 1812. године увео правила о школском торжеству за дан Светог Саве. А кнез **Миљош Обреновић** је донео наредбу да се дан Светог Саве слави као школска слава и запретио свима који на тај дан не долазе у цркву и не затварају дућан „не само цркви глобу плате“ већ и „апсом и телесном казном каштиговани буду“.

У Краљевини Југославији Свети Сава је прослављен у школама на тај начин што поделе није било на просветни (световни) и црквени (верски) део прославе. Домаћини су припремали и резали славски колач, узимано славско жито, ђаци добијали поклоне, певана химна светитељу. Један наставник или ученик би одржао предавање о животу и раду Светог Саве. Потом су ђацима уручиване награде за најбоље учење и владање... Приређен је пригодан светосавски културни програм: хор, оркестар, а певаче смењивали су рецитатори у духу стихова:

...да се српски језик шири,
да се брат са братом мири,
да се слави српска слава,
син Немањин - Свети Сава!

Тако је дан Светог Саве био највећи празник стотинама ђачких генерација све до пар година после другог светског рата. У новој авнојевској Југославији, у дворани Народне скупштине у присуству страних војних ми-

сија, представника ЈНА, владе и АВНОЈ-а свечано је 27. јануара 1945. године у слободном Београду обележен Савиндан. Међутим, свега коју годину касније, на антисрпски идеолошки миг комуниста исчезле су школске прославе дана Светог Саве. И тај фамозни прекид трајао је све до 1990. године. У том међувремену слављени су други празници, рођендани и култови.

Некако у исто време са враћањем **Растка Немањића** односно Светог Саве у школе,

треба оставити цркви. Тражено је да се одвоји школски од верског карактера прославе. ЗАШТО?

Црква је одвојена од државе - следи једно објашњење. Говорећи на ову тему митрополит црногорски **Амфилохије Радовић** недавно је на трибини у Новој Вароши рекао:

- Ако је држава одвојена од цркве није ваљда одвојена од памети. На египци и хришћанској духовности саграђено је све што ми јесмо...

ПРИМЕР СОПОТНИЧАНА

Обележавању Савиндана у милешевском крају први су се после паузе од педесет година повратили Сопотничани. Они, у својој и културно и педагошки завидно уређеној школи, окупљају и ђаке и све мештани око светосавског колача кога свечано ломе уз пригодан светосавски програм. Из године у годину домаћинства једно другоме предају дужност школског домаћина. За њих и светосавска беседа и цело школско славље теку у духу договора око најважнијих и актуелних питања села и његовог напретка. **Растко Немањић** и **Свети Сава** су за Сопотничане једна, недељива личност. У пуном складу су, дакле, форма и суштина... Зато су у овом селу и успеси видљиви. Ове године школски домаћин је **Планинарско друштво „Камена Гора“** које је ту на школском имању подигло своју зграду. Тај планинарски дом је уствари ново сеоско домаћинство, новораспретано сопотничко огњиште од посебног значаја за будућност села.

Планинар Вуле Баковић реже светосавски колач са Вујом Вуловићем из Сопотнице

друга градска школа у Пријепољу добила је име првог српског светитеља и просветитеља. А школски распусти се померише у време новогодишњих и божићних празника. Из министарства просвете стиглоше школама упутства по којима Савиндан, школску славу,

треба обележавати рециталима, беседама, изложбама ликовних радова, расписивањем конкурса за литерарно стваралаштво, додељивањем награда. По томе требало је славити само **Растка Немањића**, првог српског просветитеља, књижевника, уметника, државника... А Светог Саву, првог српског светитеља, архиепископа, утемељивача српске православне цркве

Школским прославама је, дакле, дат само формални, грађански карактер. Ускраћени су садржаји богате традиције Српске православне цркве. Из школских прослава дана Светог Саве изостављен је светосавски колач. Припремање светосавског колача и његово обредно резање били су и остали израз саборног духа српске цркве и српског народа. Преузимање славског колача од стране домаћина-добровољца до следеће школске прославе одувек је стварало везу и поверење између школе и друштвене средине. И тај свечани чин резања славског колача ни за још не угрожава уставну одвојеност цркве од државе - напротив заједно са школом црква и може и треба да делује на васпитању младих генерација у духу оних класичних стихова популарног песника **Јована Јовановића - Змаја**:

...и када нас судба књињ
и невоља груба тера
патња ће нам лакша бити
кад нам живот штити вера...

Милева Малешин

Наша посла: карикатура Александра Класа специјално за „Савиндан“

ОПРОШТАЈИ

СЕДОБРАНСКИ ПРОМЕТЕЈ

Митолошки Прометеј са литица Кавказа, кажњен од бога Зевса, живовао је и у пријеполском селу Седобру. Животом прикован уз огранак Златара. Оног распетог на Кавказу су живог черечили орлови кључајући му цигерице док није издахнуо. Оног из Седобра су распињали људи кљујући му мозак док није умро у 95 години живота.

- Стотка је близу, а живот прође док трепнеш! Као да си на једна врата ушао а на друга изашао! - шалио се стари **Радован Пусулић**. У осмој години с оцем Владом дочекао је српску јаворску војску код манастирске воденице у Милешеву. Игумен Гедеон с епитрахилом и крстом у руци благосиљао је ослободиоце, а мали Радован делио је војницима из вреће топле фуруњаке! Тада је војску заволео. И док је као војак служио рок у Сарајеву био је послани пуковнику **Душану Симиовићу**. Оног генералу што је као њен председник одвео краљевску владу из земље у Лондон.

Радован Пусулић (с четничком кокардом и пушком брзометком) са рођаком и сином Милованом

Врстан стрелац и нишанија Радован се побожно закleo краљу и круни. И под том заклетвом провео и грађански рат и цео живот. Умешан и успешан, својеручно је себи направио пушку брзометку са 23 метка за брзу палбу. И тиме увећао борбену спремност. Средина је то ценила. И бирала Радована за командира четничке чете у Седобру. Радован је тај положај употребио само за људско добро. Зла се клонио и говорио: „Зло доброга донијети неће!” Имао је у својој чети командире вођова који су након рата добили партизанску „Споменицу 1941.”. Штитио је породице из другог идеолошког табора. Чувао и комшије друге вере. Само нека се главе спашавају и крв не просипа!

Кад се оног злог прољећа нашао мобилисан с четом на Дрини, одбио је да се бори с браћом. И вратио чету у Седобро. Од четничких главара проглашен је дезертером и осуђен на смрт. На црни Велики петак четници су му опколили кућу. Да ухвате живог Радована. И он им је са сином Милованом давао отпор до зоре. Нападаци су се у свануће повукли бојећи се „белог дана” и „стрелца Радована”. У тој борби на кућном прагу погинуо му је син од 17 љета. То је празило Радована. Страдало му је рођено дете од оних који су му целог живота кључали у мозак да се боре за добро народа. И зато се он одметнуо у златарске шуме. Више није био ни четник, ни партизан. Комита, вук самотњак, расчеречен као онај митски Прометеј! Све се на њега острвило. Нико му не верује, а ни он никоме.

- То су ми били најцрњи дани у животу. Оба табора ме одбацила само зато што у име лажног добра не пристајем на зло!... И док сам тог лета сам глумарио по шумама Златара нешто зашущка у честару. На нишану и дурбину моје брзометке појави се лик једног главара што ми је опкољавао дом. Не убих га јер сматрам да није витештво убити човека мучки, из заседе. Пустих да га бог казни. Тако иби. При крају рата он погибе. Донеше га у завичајно гробље под планином. Ја с флашом ракије у руци одох на сахрану. И прочитах над раком: „За покој душе брата грешника! Ипак боље што ја читам њему него да је он читао мени! Бог је само по правди досудио!...”

Тако је **Радован Пусулић** веровао у бога и светосавско људско добро. А шта је то добро? То је бог коме се сви људи моле! Верујући у добро Радован је у 90-ој години постао члан Милешевског културног клуба „Свети Сава”. И на опроштају његову чланску карту уручисмо његовом унуку Миленку!

М. Веруовић

ЗАДУШНИЦЕ

МИЛЕШЕВСКИ БОКИ

Пре пет година преминуо је познати Пестрадни аматер-уметник овог краја, популарни свирач на кларинету **Драго Брајевић**, из пријеполског села Међани, кога су његови бројни обожаваоци с разлогом звали „милешевски Боки Милошевић”. Својим громогласним дувачким инструментом он је редовно био присутан на многим породичним весељима и јавним друштвеним приредбама. Драго је био и активни члан Милешевског културног клуба „Свети Сава” у Пријеполу.

На снимку: Драго Брајевић наступа на културној смотри изворног народног стваралаштва „Сопотнички извори”.

Снимио:
Драгиша Новосел

СРЕДЊОВЕКОВНИ ГРАД ДОСТИНИКА

Пише: Драгица Премовић-Алексић,
Музеј „Рас“ Нови Пазар

О Србима и територији коју су они настанили доласком на Балканско полуострво, највише података налазимо у делу „Спис о народима“, које је средином 10. века написао византијски цар и историчар Константин Порфирогенит. У 32-ој глави Списа, Порфирогенит говори о Србима и „земљи у којој сада обитавају“, односно о тзв. покрштеној Србији, док у другим главама Списа говори о другим територијама које су населили Срби. На крају 32-е главе је записано: „У покрштеној Србији су насељени градови: Дестиник, Ченавуск, Међуречје, Дресник, Лесник, Салинес и у области Босне Котор и Десник.

Положај наведених градова, и поред бројних претпоставки, још увек није тачно утврђен. Како се и из самог наслова овог текста види, нас занима положај првог наведеног града, Дестиникона или Достинике. Бројни историографи који су се бавили овом проблематиком, различито су одредили положај Достинике: Шафарик га лоцира у пределу Доње Дрине, Новаковић је био мишљења да је то можда Дежево код Новог Пазара, Скок да је у питању село Дрсник код Пећи итд.

Одређивање положаја града Достинике делимично олакшава и чињеница да се он помиње у догађајима везаним за српско-бугарске сукобе средином 9. и почетком 10. века. У то време Достиника се налазила у близини бугарске границе, тј. источне границе Порфирогенитове покрштене Србије. За одређивање источне границе Србије у време 9-10. века једини извор представља већ поменути „Спис о народима“. Говорећи о сукобу бугарског архонта Бориса (852-889.) са српским архонтима Мутимиром, Стројимиром и Гојником и заробљавању Борисовог сина Владимира, Порфирогенит каже да су Мутимирова деца, након склапања мира, испратила Владимира до границе, до Раса. Ови подаци су поставили питање да ли је Порфирогенит мислио на област или град Рас. Један број историчара је заступао мишљење да се ради о области и границу Србије стављао на реку Лаб, а ослањајући се на податке из Летописа попа Дукљанина. Друга група историчара, међу којима и Константин Јиричек, мишљења је да се ради о граду Расу. Међутим, без обзира да ли се ради о граду или области, поставља се питање у чијем је поседу Рас средином 9. и почетком 10. века.

Ако је Рас, како каже Порфирогенит, на граници између Бугарске и Србије, онда је логична претпоставка да се Србија налазила западно од Раса и да је њена граница, вероватно, ишла долином горњег тока Ибра, источним ободом Сјеничко-пештерске висоравни и обронака Голије. То значи да се Рас, град и област, налазе ван граница Србије 9-10. века. То потврђује и Порфирогенит који зна за Рас, помиње га, али га не наводи међу градовима Србије. Уколико није на територији Србије, значи да је Рас већ у време архонта Бориса у поседу Бугарске.

У Србији су се, крајем 9. века водиле династичке борбе између Мутимирових, Стројимирових и Гојникових наследника. Стројимиров син Клонимир, отац Часлављев, склонио се био у Бугарску где га је Борис оженио Бугарком. У жељи да преотме власт од Петра, Гојниковог сина, Клонимир је са војском ушао у град Достинику, где га је Петар убио. Ако је Рас, како је већ речено у бугарским рукама, а Клонимир долази из Бугарске и улази у Достинику да преотме власт, онда је евидентно да је Достинику у непосредној близини Раса и српско-бугарске границе.

По Константину Јиричеку Достиника лежи у близини српско-бугарске границе, а словенско име града је Дьс(т)њица и треба га тражити на подручју Сјенице. И Фрањо Рачки је мишљења да Достинику треба тражити западно од Раса, наводећи да у целом 9. веку за-

горске српске земље „нису могле дићи главу од Бугарске“.

Остаци града Достинике се, највероватније, налазе у селу Врсеницама, 10 км југоисточно од Сјенице, на самом ободу пространог сјеничког поља. На северној падини већег узвишења званог Клик, на који 1330, налази се седлом одвојено мање узвишење на коме су остаци утврђења. Положај утврђења је веома повољан за одбрану јер доминира над целим сјеничким пољем и има визуелну комуникацију са планинама које га окружују: Голијом, Јавором, Златаром, Јадовником и Гиљевом. Утврђење је приступачно само са јужне стране, на којој је седло преко ког се одвијала комуникација са извором питке воде и узвишењем Клик.

Археолошким истраживањима, која се одвијају од 1987. године, установљено је да утврђење има неправилну основу са три бедема на источној, нешто приступачнијој страни. Откривена је и једна кула, неправилне трепезоидне основе која је бранила прилаз утврђењу са седла, тј. са најприступачније стране. Непосредно поред куле, откривена је и капија преко које се улазило у утврђење на другој линији одбране. У источном делу утврђења откривено је неколико објеката, а на североисточном делу и остаци цркве.

Након досадашњих истраживања може се поуздано рећи да је утврђење на Великој Градини настало почетком 4. века, да је његово коришћење потврђено кроз 6. век, а да је обновљено у 9. веку. Међутим, на основу до сада истажене површине, не може се са сигурношћу одредити функција, величина и облик утврђења кроз наведене временске периоде. Да се претпостави да је утврђење почетком 4. века подигнуто у циљу одбране античког пута који је спајао источни део провинције Далмације са *via metallicom* у долини Ибра, на његовој траси кроз пространо сјеничко поље.

О обнови утврђења у 9. веку говоре остаци објеката у којима се одвијао живот и бројан археолошки материјал: керамички судови различитог облика, величине, начина израде и украшавања; метални предмети - ножеви, алатке, звона; камени жрвњевци, брусевци итд. Овом периоду, крају 9. или почетку 10. века припадају и остаци откривене цркве, једнобродне основе са припратом.

Резултати археолошких истраживања Велике Градине потврђују историјске изворе о збивањима у Србији током 9. и 10. века. Постојање сакралног објекта унутар утврђења само потврђује претпоставку да се ту налазе остаци, слободно се може рећи, најстаријег српског града и практично прве српске престонице, града Достинике.

Живот у утврђењу је престао у 10. веку. Град је вероватно уништен 924. године када је бугарски цар Симеон освојио Србију која је опустела и у којој је касније Часлав нашао само „50 људи без жена и деце који живе од лова“.

Да кажемо нешто и о имену најстаријег српског града. Како је већ речено, његово словенско име гласи Дьс(т)њица. Могуће је да се остаци овог имена крију у називу средњовековне жупе, а и данашњег града Сјенице насталог средином 17. века. Повезља краља Уроша је писана „на Сњици“, цара Уроша „на Сњице“, а султана Мехмеда II „на Синицах“. Назив Сјеница је прихваћен 1912. године, а под утицајем досељених црногорских породица и мухаџера из Босне.

У прилог претпоставци да се име Достинике крије у имену данашњег града Сјенице, а и средњовековне жупе, иде и назив села у подножју утврђења. Једно је село Врсенице које се у средњем веку звало Врхсенице или Врх Сенице. Друго је село Крће које је знатно млађе од Врсеница и први пут се помиње у Сопоћанском поменику као „Крће у Сњици“. Име града смештеног на врху брда, пренело се на село у подножју, а касније и на новоформирану паланку и тако очувало до данашњих дана.

ИЗ ПРОШЛОСТИ ПРИЈЕПОЉА

УЧИТЕЉСКЕ МУКЕ...

Пре сто пет година, тачније седмог јуна 1892. године, пријеполски учитељ Рафаило Вукадиновић упутио је занимљиво писмо Министарству спољних послова Краљевине Србије у Београду у коме га обавештава о општим приликама у Пријеполу и невољама које подноси под окупацијом. Особити значај тог писма састоји се у томе што је овај учач на крају прошлог века сликовито представио своје личне учитељске муке и тешке проблеме ове племените професије. Писмо се данас чува у Архиву Јаворске царинарнице.

Ево шта дословно пише учитељ Рафаило Вукадиновић:

- Хоћу да вам изређам шта овај народ тражи од учитеља, а какве опет награде учитељ добија од народа.

Народ тражи да учитељ иде на сваку пратњу и сахрану па био то богат или сиромаш, а за то нема никакве награде, па ни свећу ни мараму не добије. Учитељ мора сваки дан у цркву ићи на сваку јутрењу и вечерњу, на сваку службу, и ту без икакве накнаде. Учитељ мора ићи на свако крштење и свадбу и ту му треба потрошити неколико динара, а награде никакве.

Ако се каква брачна парница догоди,

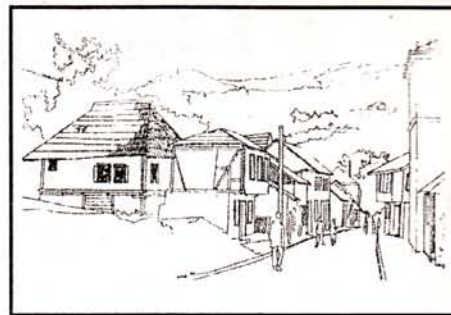
учитељ мора писати тужбе и жалбе и то све без награде. Ако општина има какво велико писање, молбе, и то учитељ мора све свршити, па и приватним лицима учитељ мора њина приватна пискарања вршити.

Па како су овде две царевине (Аустро-Угарска и Турска по одлуци Берлинског конгреса 1878. године) учитељ мора увек бити пристојно обучен, а понекада потрошити о слави, Божићу, Васкрсу, Тројници, Царском дану, кад и целе вароши сви Срби дођу код учитеља, па и чиновници обе силе. То је за учитеља много. Нити је у стању дочекати све то како треба, ни се уклонити од срамоте.

Ево је већ трећа година како се овде гради црква Светог Василија Острошког, па су и ту грдни послови.

Општина неће да нађе фамулуса него тражи да учитељ одређује децу да редом чисте школу. Па кад ред дође на каквог малог ђака, он зна да то не може, па понекада знајући да му је ред да чисти школу, он неће ни у школу да дође.

Учитељица мора свакој својој ученици скројити хаљине, па сашити бесплатно, па још када би имала шиваћу машину - ни по јада!

Главна улица старог Пријепоља
(цртеж: арх. Ј. Крунића, 1951. година)

Ако учитељ све ово не врши на народно захтевање онда говоре да учитељ није добар...

На основу свега овог што је у писму изложио учитељ Вукадиновић тражи да му се или повећа плата или да се запосли још један учитељ.

Тако је то бивало тада, у селима и малим варошима овог краја. Тада су учитељи и свештеници били скоро једини школовани људи, интелектуалци, а у неким местима и једини писмени људи.

Приредио:

Душан Вулетић, професор,
Београд

НОВЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

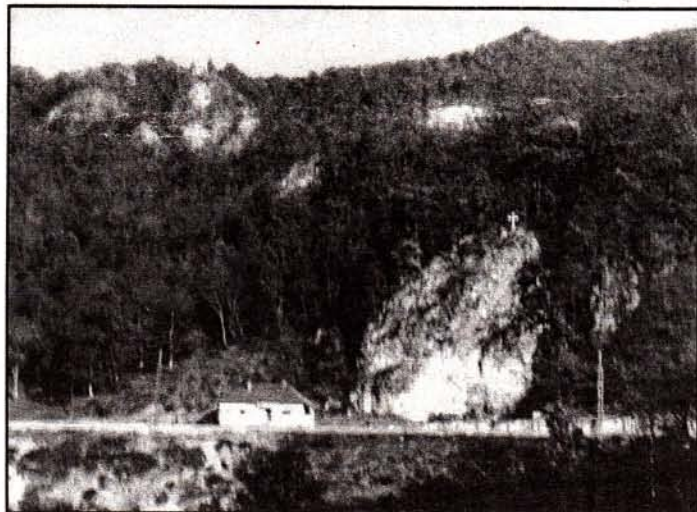
КУМАНИЦА И ЦРКВА У ПОДВРХУ

Протекле године у Бијелом Пољу штампане су две вредне, популарне публикације: „Црква Светог Николе у Подврху” и „Манастир Куманица”. Њихов аутор је мр Јово Медојевић, историчар уметности и руководиоца тамошњег Историјског архива. Црква Св. Николе у Подврху налази се у клисури Бистрице. У њој су сачуване драгоцене рукописне црквене књиге међу којима посебну вредност има познато Дивошево Јеванђеље са минија-

турама изведеним у романском стилу.

Манастир Куманица у рушевинама налази се на железничкој прузи Београд-Бар, у кањону Лима, 12 километара удаљен од Бијелог Поља, на тремећи општина Пријеполје, Сјеница и Бијело Поље. Куманица је ретко светилиште у које долазе припадници свих вјера, где се размешају и шајкаче и црногорске капе и фесови и ћулави, где се побожно чује и „бисмилах” и „боже помози”. Ту целе ноћи народ пали свеће

за здравље живих и покој душа и разгрешење мртвих. Сви темељи Куманице заливени су воском упалиених свећа, светилиште је утопљено у локве истопљеног лоја. Народ верује у исцелитељску моћ куманичког светилишта. Ономе коме ни медицина не може помоћи од разних болештина овде тражи наду и спасење. И верује да ће их наћи. Посетом Куманици нероткиње рађају, слепи прогледају, глуви прочују, хроми проходају...

Светилиште Куманица
(снимио: Милинко Милановић)

КУМАНИЦА

*Твојој моћи твом камену
Твојој вјери исцељења
Туга наша неречена
Лавро света без кубета
Лавро стара без олтара*

*У свом страху сахрањена
Ми смо пали восак каље
Суза тече бол нас дави
Лавро света без кубета
Лавро стара без олтара*

*Усна камен Бога моли
Патња сузом оком шета
Сјеме таји душу хара
Лавро света без кубета
Лавро стара без олтара*

*У зидину твоју стару
У дувару змија спава
Ја је молим да преболим
Лавро света без кубета
Лавро стара без олтара*

Љубисав Кнежевић

О постанку Куманице круже легенде. Она о кумовима који су ту поред Лима, у невидбогу прашуме, закопали злато и над њим подигли цркву. И она коју казује Александар Дероко, истичући да је варварски упад Кумана (Бугара) у ове крајеве, у 13. веку, донео спаљивање овог манастира, када је страдала и црква Светог апостола Петра у Бијелом Пољу.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРОЈЕКТА „НА СВЕТИМ ВОДАМА ЛИМА”

ОБНОВА ДУХОВНИХ УПОРИШТА

Уз Божију помоћ и вољу народну обнављају се православни храмови у Полимљу. Са ове свете земље у Лимској долини кобни зуб времена обрисао је многе српске богомоље. А у последње пола века Срби су тонули у незнабоштво и опасан немар према својим столетним духовним упориштима. Темљеи славних немањићских задужбина били су затрти и у рушевинама, али је ипак сачуван траг о њиховом постојању. Сада се приступило освештавању темља и њиховом обнављању. Добровољним прилозима добрих људи већ до сада је доста учињено.

Изграђена је црква на Марсенића Ријечи, обновљен храм на Књажевцу у Андријевици, црква на Коњусима, на Бучу, у Заграду, Шекулару, а ударени темљеи цркви у Веничкој. Обновљена је знаменита Давидовица, подигнуте цркве у Брзави и Вољавцу. Обнављају се и цркве у бихорском селу Азанима и беранској Полици.

Обновљена црква у селу Горажду на Полици, код Берана, налази се поред гробља где су се Поличани од давнина окупљали на Свете Тројице организујући литије и носећи крста по зеленим теписима својих цветних ливада и плодних житородних поља. Тако ће побожници из Горњег Полимља сада очувати своје лепе православне обичаје и своју хришћанску традицију. У најтежим временима народ је градио храмове - најбоље чуваре српске духовности, националних и вјерских осјећања, слободарских стремљења и ослободилачких прегнућа. И најмањи прилог за подизање ових светиња данас много значи за стварање узајамног поверења, јачање духовног јединства српског народа и превазилажења несрећних подела на „ове” и „оне”.

Цркве Свете Тројице у Горажду на Полици недавно је стављена под бакарни кров. Изнад њеног портала изграђен је звоник, а црквено звоно изливено у Москви. То звоно је дар Милоша Панговића са Полице који сада живи у Чикагу. Највећу помоћ за изградњу ове цркве

Митрополит Амфилохије
на полагању камена темљеца цркви у Горажду

прикупио је Поличанин **Драгић Божовић**, такође из Чикага. Десет спретних мајстора под руководством арх. **Василија Ђорђевића**, из Србиња показало је право умјеће у изградњи ове цркве. Сада се очекују спонзори на малтерисању, фрескописању, изради иконостаса.

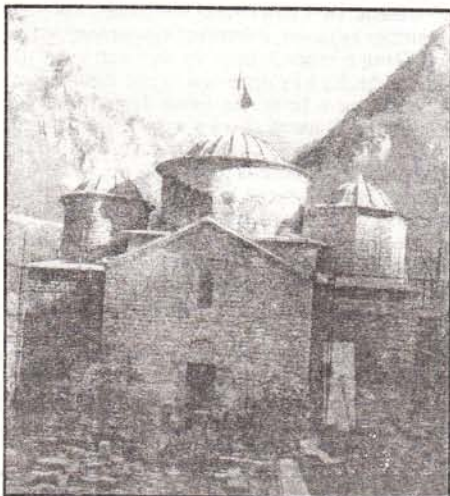
Обновљен је и стари немањићски манастир Ђурђеви Ступови, код Берана. Све ове активности свесрдно помаже министарство вјера Црне Горе и општине Андријевица, Беране и Бијело Поље, јер знају да без обнове духовности ни једна друга обнова неће бити успешна.

*Владимир Боричић,
професор, Беране*

ОБНОВА МАНАСТИРА ДАВИДОВИЦЕ

ГРОБНИЦЕ ЗЛАТЕ БОГОМОЉУ

У другој години интензивних радова на обнови Давидовице, црква с краја 13. века је након вишевековног пропадања, напоскон покривена, а кров обложен оловом. Прошло-годишњи радови завршили се симболичним

Обновљена Давидовица

чином - постављањем позлаћених крстова на централној куполи и на два параклиса. **Настављајући стару традицију приложништва и задужбинарства** крстова су својој цркви даривали грађани села Гробнице за централну куполу, а за параклисе братства фамилија **Ракоњици и Пушице**.

Свечано освешћење крстова обавиће се у априлу ове године, на празник Цвети када се по традицији у манастиру Давидовици одржава народни сабор. Очекује се да сви грађевински радови на цркви и неопходна пратећа инфраструктура (прилазни пут и мост на гробничкој реци) буду завршени до јесени када ће обновљена задужбина Немањиног унука, монаха Давида освешћењем и свечаном презентацијом почети да живи нови живот.

Обнова Давидовице одвија се под мајсторском руком **Миливоја Пушице**, големим трудом **Славољуба Пушице**, директора Музеја у Пријепољу који је носилац пројекта обнове и под стручним надзором арх. **Вељка Вучковића**, из Регионалног завода за зашти-

ту споменика културе у Краљеву.

Директор музеја историчар **Славољуб Пушица** примио је прошле године из руку Његове светости патријарха **Павла** вредно признање - **Грамату**, чији факсимил овде објављујемо.

М. Р. Цмиљановић

У ГНЕЗДУ ПРЕДАКА

ВЕРУША

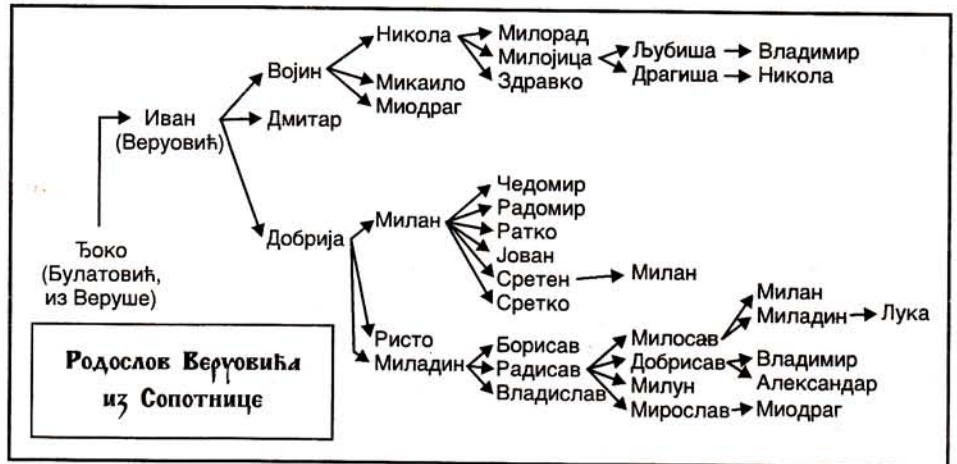
С радозналешћу репортера из ране младости кренуо смо из средњег у горње Полимље. И даље уз она врлетна брда црногорска преко Мојковца и Колашина. И лети бијела бјела Бјеласица дрхтури под новим снежним покривачем. На сињој Сињајевини урличу ветрови, али снега тамо зачудо нема, иако је децембар увелико начепио. Из грла нам се сама отима она родољубна и сентиментална песма:

- Црна Горо мајко наша, кршем богата, милија ми не би била да си од злата...

Преко мрког Матешева грабимо ка Веруши. То драго место сам желео видети од када знам за себе. Да потврдим зашто ово своје презиме пртим у животу. И сада ми се за то пружила прилика.

Веруша је име и планине и реке и села што се налазе у оном шумовитом планинском венцу источне Црне Горе, између висова Жијова, Проклетија и Комова. То је онај громадни горски „ћердан-караула“ према суседној Албанији. Учинило ми се да се Веруша уздигла високо, небу под облаке. И као да из детињства са собом увек носим мирис овдашњих планинских трава. Управо, из прича памтим да је мој прадеда Иван који је овде одрастао и основао породицу, био чувени травар, врстан познавалац лековитог биља, народни хејим и видар хајдучких рана. То му је било главно, господско занимање. Тежи послови га нису љубили.

Веруша је уоквирена ширим пределом који се назива Лијева Ријека. Она је данас познато туристичко и викендашко изле-

тиште житеља црногорске престонице. У њој је изграђено велико дечије одмаралиште па малишани ту бораве по сменама и зими и лети, на скијању и чистом ваздуху. (Као оно планинари у Сопотници). У Веруши живе фамилије Булатовића, Зечевића, Боричића, Вуковића, Милошевића. Све у вези с вуковима, зечевима, боричима... Ту Веруовића нема. Са тим презименом никада их није ни било. Нема нико ни од оне фамилије Верушића из Колашина. И једне и друге нас за Верушу везује само географско порекло, а не сродничко стабло. Веруша је само кумовала њиховом презимену.

Путеви до Веруше воде од Андријевце и Колашина (преко Матешева) и Подгорице. Планинска речица Веруша тече истоименим насељем испод истоимене планине и састајући се са речицом Јабланицом праве би-

строоку реку Тару. Ону гиздаву еколошку лепотицу чијим се чаробним кањонима, сличним америчком Колораду, диви читава Европа.

Са породичном читуљом Веруовића из моје родне Сопотнице нађосмо гробље у Веруши. Кажу да су гробља највернији историјски путокази и најпоузданије камене књиге предака. Узалудно тражимо где је вечити смирај чукундеде Ђока од кога потиче родослов Веруовића из Сопотнице. Како се тај наш пра-предак презивао пре отприлике двеста година? По усменом предању његових потомака Ђоко се презивао Булатовић. И славио крсну славу Лучиндан, светог апостола и евангелисту Луку. Писца једног од четири хришћанска Јеванђеља. Зато држим да и моја маленкост отуда вуче склоност писању - тој ретко мукотрпној работи! А ето, и седмо колело од Ивана из сопотничког огранка ове фамилије носи име Лука. Можда ће и он, ако-богда, постати писац!

Од малих ногу памтим: у селима милешевског краја (Сопотници, Избичњу и Ковачевцу (Велика Жупа) и кошилук и читав свет нас је називао Веруси, а често се чуло и оно - Верушани. Неке језичке законитости, неке граматичке промене учиниле су своје. А језичком Вуковом реформом чију стогодишњицу обележисмо прошлог лета, додато нам је оно „овић“. И тако сазнаосмо да потичемо из ове црногорске Веруше и да смо по њој добили презиме. Како се, по предању, то догодило?

Нека крупна животна невоља довела је Ивана, сина Ђоковог, из Веруше у село Страњани, под планину Јадовник. И ту су му се рађала деца. Одатле је осорни ага преселио чипчију на нови и црњи посед - превој Царине, код Волица, а потом у Сопотницу. Није познато како је текло оно досељавање Веруовића у села Избичањ и жупски Ковачевац. Данас у ова сва три милешевска насеља би-тишу само по два домаћинства Веруовића. Ако на ових шест додамо и она три верушка домаћинства у Пријепољу онда на овом простору има укупно девет кућа. Из тих домова је после другог светског рата настало десетак нових породица које сада живе у Нишу, Београду, Прагу и Москви! Као да смо правилно распоређени по оном веселом црногорском рецепту: „Или на Цетињу или на Дедињу!“ Такав нови географски распоред учинило је ново динамично доба у другој половини овог века.

И летимично посматрајући графички родослов наше малобројне фамилије увек нас је мучило једно крупно социолошко питање: како разумети и како прихватити неку чудну „науку“ по којој су отац, деда и прадеда један народ (Црногорци), а син, унук и праунук други (Срби)? И је ли то уопште „наука“ или вештачки производ једне смишљене, у суштини антирпске идеологије? И ко да нам то ваљано објасни?

Милорад Веруовић

ОЧИМА ДЕТИЊСТВА

ВАСОЈЕВКА АНЂЕЛИЈА

Из ових катунских крајева, из црногорског племена Васојевића доселила се у прошлом веку на Пештер, у село Лопиже, код Сјенице, (засеоке Кривају и Репиште) још једна комитска породица и ту распретала огњиште. И ту, по свом племену, преузела презиме - Васојевићи. У тој породици је израсла витална Васојевка Анђелија, како су је сви звали и знали, која се удала за Војина Веруовића у село Сопотницу под Јадовником.

Ту своју рођену баку памтим по много чему што данас изгледа и необично и невероватно. Анђелски милосрдна Анђелија била је натпросечно вредна и отресита сопотничка планинка. Знала је сваког јутра да код сточних торова, доста удаљених од куће, помузе стотинак оваца и коза, стави пуну крављачу млека на главу, поведе пса чувара тора и да још носи преслици и узгредно преде како не би одангубила док стигне дому. Тако је вешто и спретно исто-времено обављала више послова да би јој данас на томе позавидела и нека отмена балерина. Сурови живот је обликовао Анђелију и генски предодредио да буде необична. И да нам се тако уреже у сећање и памћење. Али и срцем пресели у ону незаборавну песму:

- Ја поносно свима кажем
ће је моја колијевка,

у брдима Црне Горе
родила ме Васојевка...

Из мог детињства се много што избрисало, али никада не могу заборавити када ме је бака Анђелија свечано водила на причешће у манастир Милешево и посебно свечано пратила у основну школу да са озареном радошћу крпке старице одслуша моју ћачку декламацију на Дан Светог Саве...

ИЗМЕБУ СТВАРНОСТИ И ЛЕГЕНДИ

ИМЕ СЕЛА БАБИНА

Пише: Миле Плескоњић

Нема позданих докумената и чињеница које би упућивали и објашњавали како је, а пототу када је, настало име села Бабина. Као и у свим сличним случајевима када нема поузданих података, у помоћ се траже старе приче и приповедања. Тако у објашњењу постанка имена села Бабина круже релативно новије приче, да их овде условно назовемо, легенде.

Први писани траг којим се објашњава како је настало име овог села налазимо код **Танасија Пејатовића**, првог директора пљевљанске гимназије 1901. године и истраживача прошлости Пљеваља и његове околине. Он пише да су Бабине добиле име „по некаквим бабама, које су биле заостале са ситном дјецом иза морије која је некада владала”. Пејатовић, осим тога, износи „да су се Бабине претходно звале Каменача”, а по казивању старијих људи, а што би значило: место које обилује каменом, каменито место.

Вукоман Шалипуровић, познати публициста и познавалац прошлости нашег краја, у обраћању бројним грађанима и гостима поводом обележавања стогодишњице Бабинске буне, 1975. године, између осталог каже „да се име села помиње у данашњем облику још онда када је старо становништво овог села, негде пре 12. века, поморила куга и када је село променило име од Каменаче у Бабине, јер је од целог становништва остала само једна баба од Плескоњића са два унучета”.

Има још приповедања и објашњења о постанку имена села. Тако име ове површи по **Јероју**, долази од неке самохране али богате бабе, која је живела у селу и имала мноштво оваца. Она је своје овце истеривала лети на колибе, где је и сама лето проводила, а у јесен је стоку сјављивала у село. По њој су се те колибе прозвале бабиним колибама, док се ово име није напоследку распростраило на целу површ.

Пажљивији читаоци ових легенди могу приметити да су се оне стално умножавале и допуњавале, али, по правилу, увек наслањале на прву написану легенду о постанку имена Бабина **Танасија Пејатовића** 1903. године.

Обрађивач ових и сличних легенди не би одговорио основном задатку ако би се остало на причама и легендама од пре стотину година а да се не понуде неке нове чињенице којима би потврдио или одбацио смисао поменутих. Ево неких покушаја:

Милинко Миодраговић, познати стари пријепољски учитељ с краја прошлог и почетком овог века, у својим сећањима „О постанку презимена Вараклића” износи „да су његови стари преци живели у Бабинама, у великој задрузи доста богати стоком и да су имали велики број оваца, односно да су им се овце њиљдиле, тј. да су често имали и преко хиљаду оваца. Као на имућну породицу били су се навадили пљачкаши из горњих крајева (Потарје) и више пута долазили у Бабине, те отимали стоку и тукли чобане који су стоку чували и бранили. И тако пљачкаши из црногорских крајева и колера, учинили су да се наша породица толико разреди и смањи да је, напоследку, од велике породичне задруге остала само једна баба са двоје мушко близнади. Неки Турчин, који се звао Ђурат, из племена Ђурата, које је живело у Малој Азији, када је сазнао да баба има велико имање, пође да га од бабе отме, говорећи да ће јој унуче посећи.

Молба старца није наишла на разумевање, те Турчин потера унуче да их посече. Деца почну бежати а баба стане помагати и викати децу да се варакају свако на своју страну, те се деца растуре по шуми као зечеви и тако се избавише од силног Турчина. Турчин је отео баби земљу и од те бабине земље остане име Бабине, које се тако и данас зову.

По причању мога оца Милована ово се све са нашом породицом догодило пре 160 а можда и 200 година”.

Учитељ Миодраговић даље износи да му „покојни отац не зна шта је било са бабом и њеним унучима, само се тачно зна да је Турчин отео баби имање и да је од то двоје деце опет продужена наша породица и била насељена у Оровцу, близу Селана. Затим се тачно зна да су то двоје деце, мало по мало, изгубили старо презиме Миодраговић и добили ново презиме - Вараклије, као надимак што су се вредно варакали бежећи од Турчина да их не ухвати”.

О свему овоме стари учитељ Миодраговић је 1928. године

испричао младом учитељу **Новаку Брашанцу** из Бабина, а тек 24. маја 1973. године учитељ Новак Брашанац преписао из породичне документације изнету легенду од учитеља **Радише Миодраговића**, сина Милинкова, с тим што се у писаној легенди не помиње да је бабино имање било ограничено хумором како би се тачно знало простирање њеног имања.

Касније је учитељ Новак Брашанац садржину ове легенде преносио ученицима у школи у Бабинама, а потом и други учитељи све до данашњих дана.

У белажници учитеља Милинка Миодраговића помиње се књига Танасија Пејатовића „Средње Полимље и Потарје”, што значи да је у њој нашао легенду о постанку имена Бабина, с тим што у својој белажници каже да је баба из породице Миодраговића, а Вукоман Шалипуровић пише да је она из породице Плескоњића.

Са историјске тачке гледишта не може се прихватити теза исказана у легенди како је силник Турчин звани Ђурат отимао од бабе имање и терао децу, њене унуче, да их посече. Једноставно, Турчин није имао потребу да се са самохраном бабом и њеним унучима тера између клека и по шуми из простог разлога што се зна да је сва мачем освојена земља била царска и спахијска а покорени Срби послушна раја.

Из изнетог се да закључити да се у оваквим причама огледа стална човека тежња да све нејасно и непротумачено објасни, па макар све то било и невестито смишљено и далеко од памети.

У досадашњим истраживањима дошло се до првог писаног документа у коме се помиње име села Бабине. Наиме, у турском дефтеру, управо у **Попису санџака вилајета Херцеговине**, а у њему нахије Милешево, у времену између 1475. до 1477. године, и то само након десет година од када су **Турци освојили Милешевац и Пријепоље 1465. године** - помињу се села **Бабине и Бабина брда**.

Нашу пажњу завређује чињеница да се у дефтеру помињу Бабине и Бабина брда. Управо, „Цемат Радише, сина Вукашина са 25 домова, зимују по местима по имену Избичањ (Избичањ), Жорухово (Ђурово) и Кучине (Кучин), а летују по местима Лешнице (можда Љељеница или Љежигшта), Јабуре и Бабина, такођер му је дато као накнада за земље које су узете из њихових поседа”.

Осим наведене земље заједнички уживају цемати Круне и Иванша из Дренове.

Овим дефтерима (турске пореске и катастарске књиге) регулисане су све феудалне обавезе српске раје према новом господару - цару и другим феудалним господарима - спахијама и турским посадницима појединих тврђава.

Затим познати турски путописац **Евлија Челебија**, пролазећи за Херцеговину 1664. године приметио је на путу од Пријепоља до Пљеваља „да се од снијега не изгубе путеви, то су по путу побијали високе борове стубове од касабе Пријепоље па све до на висораван (Аулак) Бабине”.

Према томе, поменуте легенде су без основа, а са више озбиљности може се то објаснити и другим чињеницама које су, можда, веродостојније.

Тако у „Поименичном попису санџака вилајета Херцеговине” из 1477. године налазимо најстарији попис становништва пријепољског краја, који садржи, поред осталог, имена насеља са карактеристичном ознаком врсте насеља: шехер, касаб, пазар, село... Затим, наведена су имена свих за рад способних мушких становника, и то лично име и име оца.

Како су у дефтерима уписивана само имена мушкараца, може се уочити да је на просторима средњег Полимља егзистирала реч *бабо*, која означава стару особу, али у оно време (што се из ових докумената види) означавала је и лично име. Зато се може претпоставити да је име села Бабина настало од те и њој сличних речи, које упућују на старе особе, као: *баба, бабе, бабице, бабан*. Ова претпоставка добија у смислу ако се има у виду да су се први становници на овом простору смислили сточарством, а познато је да **сточари дуго живе**, па је, према томе, број оних који су могли понети ово име на овом простору био велики, због чега је и могао добити назив *Бабине*.

У прилогу овог претпостави иде и податак из турских дефтера да је у селу Барице (које припадају ширем подручју бабинске површи) живео „Радул син Бабе”, а становник Пријепоља Кулашин син Бабине - што све упућује на могућност настанка имена овог села по речи *Баба*.

На основу свега изнетог може се констатовати да име села Бабине датира, још из далеке прошлости, **пре 520 година**, а не како каже учитељ Миодраговић, отприлике 160 до 200 година. Друго, претпоставка да је име села могло настати од општих и личних имена које имају корен „баб” има свога оправдања.

МАТИ И СИН

(Са траке одбрамбеног рата
1914-1918. године)

- Шта ћеш, старка, овде, где куршуми лете,
- На пољани смрти, сред крви румене?
- Тражим мога Јову, моје мило дете,
- И носим му лепе чарапе шарене!

- О, врати се стара! Залуд журиш тако
- Из далеких својих шумадијских страна:
- Јединац ти, бако, оболео лако,
- И у Скопље пренет пре недељу дана!

Забринута старка у Скопље се диже...
Преко безброј поља, брда и сувата,
Пречицама жури и напокон стиже
И закуца алком о болничка врата.

- Ко је? - чу се. - Ја сам ратникова мати!
- Родитељска љубав довела је мене!
- Тражим мога Јову, моје мило дете,
- И носим му лепе чарапе шарене!

- Ту је! - Она уђе и, дршћући, гледа
Све постеле редом, што око ње стоје,
- Боже, дал је овде? Камо мога чеда?
Док одједном кликну: - Јово, очи моје!

- Како наши дома? - пита син полако,
- Шта те нагна, нано, чак доведе, до мене?
- Здраво су! Не брини! Ја доћох... тек тако
И носим ти, ево, чарапе шарене!

- Да ти их навучем, дед овамо брже!
- Носићеш их с диком - нек је слава Богу!
Па покривач диже, ал хитро се трже
Јер спази патрљке - отсечених ногу!

Но уздржа срце, да бол не потече,
И недаде сузи да из ока кане,
Већ покривач спусти и поносно рече:
- Жив ми био, синко, и срећне ти ране!

Потом се јединцу наднесе над груди
И бледу му главу оберучке узе,
И љубљаше дуго... Сви присутни људи
Посматраху хутке и брисаху сузе...

Војислав Илић Млађи

ГОСПОДАР СВЕТА

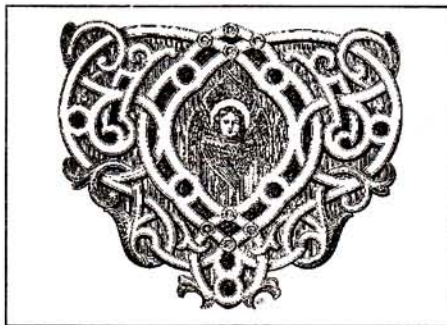
На раскршћу земље и неба
са кладенца честитог ума,
господар света, троши росу
кнежеве клетве,
у Лазарици

Титанском легендом кроз векове
јужни простори вечно зборе:
У огњу живе наша сновиђења,
јављају звона у Паризу.

Саткана мирисом крвавог божура
Јефимија златом похвалу везе
књаза мислено до богова диже,
у Љубостињи

Из Милешеве,
испод крила Белог анђела
разлеће се јато
белих голубова

Радослав Глишић

БИЉЕ ОД ОМРАЗЕ

Све се мења
сем драгог камења.

Драгуље нам покупише хуље
а поштење
старо драгоцење
продаје се сада у бесцење.

Све мање је
људи међ' људима
Пронашли смо биље од омразе
зарђало звоно у грудима
и пала нам рђа на образе.

На сред трга
где јасика листа
поново смо разапели Христа

Добрица Ерић

РАЗОЧАРЕЊЕ АНЂЕЛА

С неба је слетео
бели анђео
на наш западни прозор.
Врло су га растужили
наши неокречени зидови.
Кроз очи су му пролетела
два јата мртвих птица.
Запамтио сам његову босу ногу
како дрхти
на трулој прозорској дасци.

Лежао сам у ватри
широм отворених очију.
Од белине сам потпуно занемео.
Само сам успео да пожелим
кап воде
са Свете реке.

Одронила се крупна суза
са ока небескога весника.
Прашина, с пода, ју је упила.
Хтео сам га дотаћи
да га утешим.
Одлетео је
у кишно небо.

Боривоје Секулић

ПРАДЈЕД ЖУЈО

Тактизирао је с беговима и агама.
Њихово је било вријеме и власт.
Сналажљив и окретан није се устезао
да их позове у кућу на част...

У турско вријеме подиже школе.
Знају га војводе и кајмекама.
Угледан и имућан, освајао је људе,
знао је велики домишљен да буде.

У турско и црногорско његова кућа
била је заједница сложна.
Старо и младо као пчела рој...

Дуге јесење ноћи лије киша...
Унуку спрема паре. У Солуну је тада
гимназију учио Драгиша.

Жеља му је: нек изађе учена глава
из старог, задружног Жујовог дома.
Нека се ствара, нек израста
интелигенција испод Кома...

Чедомир Боричић

СВЕТОСАВСКЕ ЖЕЉЕ

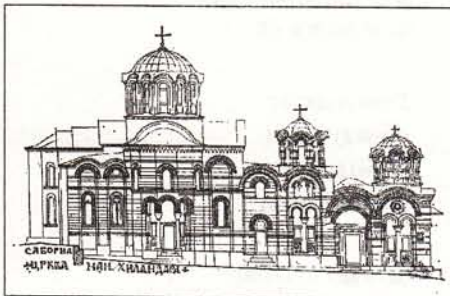
Нек' анђео милешевски,
уз бјелину свога сјаја,
мисли Саве Небесника
са жељама српским спаја.

Нек' се Српство уједини
к'о у време цар Душана
и нек' буде примјер слоге
народима са Балкана.

Православље нек' остане
чврста вјера Исусова,
а Хиландар светилиште
свих времена и вјекова.

Нек српскоме зрачи роду
к'о у доба Немањића
за крст часни и слободу.
Нек престану крволића!

Чедомир М. Лучић

КЊИ МАТЕРЊЕГ ЈЕЗИКА

Перунова најситнија књи
Свештеница зеленог витеза
Час кос час сеница
Кликће са јагорчевине
И крила повређеног

На јутрењу се помоли
За сунце бубама, травкама, селацима
Отабини
Створитељу за хлеб насушни

На крај света она том стазицом
И дороти и косовка девојка
Сеоска учитељица у црном шеширу
Пролеће што седи
Учи словима љубави
Пролазнике од Бранковине до Норвешке
Свраћа на конак

Вујадин Шелог

ПОКАЈНИЦА

Од Радовањског луга
До цркве Покајнице
Стотинак је корака.

Кумоубици
Требало је толико
Да се покаје
И крочи на небеса.

Истом
Крвавом секиром
Оборио је храст
Отесао клис
(Остављајући као на врату
Засек на свакој цепки)
И мешајући небо и земљу
Склопио богомољу.

Нама братоубицама
Пола века не би довољно
Да се покајемо
И омрзнемо свој грех.

Храст увек ка небу
Окреће свој лист
Ка земљи само онај
Над Црним Ђорђем без главе.

Јер храст је Растко
И бадњак и Христ.

Матија Бећковић

ГОРСКО ОКО

Тамо где се Бог изува
Да освежи старе пете
Где цар Месећ звезде чува
Да свемиром не одлете

Горе где су чуда многа
Где поносни лети соко
Испод Кука Савинога
Сјаји црно горско око

Кроз то око Свети Сава
Још све види и све чује
Нашу муку надзирава
Нашу веру охрабрује

Свуда где се здрава вода
Из ледене краде стене
Савиног је духа рода
Тече да нас опомене

Љубивоје Ршумовић

(Пјесма посвећена
Мирослављево јеванђељу)

ЈЕВАНЂЕЛСКИ ЗЛАТНИ ЛУК

Шта о светом јеванђељу
мисле наше свезналице?
Зетско-Хумски Калиграфи
не писаше насумице, поруке
нам оставише уз ћирилске
писменице с текстовима
наше јужне глагољице.
Спољашњијем украсима и
са сјајем надкриљује све
словенске орнаменте.
Залуд гатке све науке,
нико незна гдје настаде, ни
када би преписано с које
књиге староставне.
Још љепоте тајне крије,
свога родног завичаја,
Бијелог Поља или Стона, што
му украс утискује
Писарски су знаци такви и
могу их својатати и босански
плаггијати.

Писале га двије руке, десна
дебља, а лијева кажу тања и
краснија, без акента и без
црта из ње љупка душа сија.
Кажу неки учењаци, колико се
њима чини, да нијеси важно
дјело по књижевној величини,
те вриједност праву виде у
језичкој творевини.

Без обзира на погледе и вријеме,
и по писму и украсу, јеси књига
рукописа и велика загонетка,
различитих професија, а за наше
постајање на овијем просторима,
драгоцјено ко библија.

Судбина је и тумача, као дијак
Глигорија, свако моли код Господа
да дух дјела снажно сија.

Зашто ли се Глигорије, господару
замјерио, кад је ову свету књигу,
именом му насловио и опрочишај од
Вишњегга замолио, како би се што
вјерније, господару преставио.
У времена она добра, култ светиње
кад се ствара, не бијаше измеђара,
бјелополски скрипторијум, окуљбио
је умне људе око двора.

Гдје је било училиште, писана су
разна писма и повеће преписане
и писане, књиге знане, и незнане,
за кнежеве и жупане.

Кад би само зборит знале Немањића
задужбине, Исусово срце њино, испод
вијенца трновога још крвари, а из
крви говоре нам, зраке ватре и љубави,
какав оно бјеше у нас, људски живот
староставни.

На раскошном пергаменту, отиснути
трази стоје, у које се сједињује,
од Истока до Запада, у бојама текст и
слика.

Иницијал и орнамент: црвен, зелен,
смеђ и жут, изнад којег уздиже се
Јеванђелски златни лук.

Малиша Мрдак

ПРЕД ИКОНОМ СВЕТОГ САВЕ

У души манастира стоји слика. Света и лепа. Тишина. Само ме очи његове прате. Његова рука миче се. Светлост из његових очију заузео ту велику кућу. Икона проговори: „Дођи, треба ми твоје дечије срце!”

Клеокох пред иконом. Срце ми поче брже куцати. Чујем откуцаје његове. Сва се укочих. Као кип пред њим се скамених. Рука ми дотаче његове груди. У највећој тишини рекох му: „Желим да чујем твоје речи!”

Стојим и клечим пред иконом. Гледам га. Икона се не помера. На њој седи отац Србије. Са собом носи успомене свог времена. Његово срце увек куца.

Пођох ка вратима. У мени осташе трагови његове приче. И он оста у тамни манастира. Заувек ће куцати његово срце. И волети га његов народ. Икона чува у себи оца Србије - Светог Саву.

*Елвира Бегановић, VI разред
ОШ „В.П. - Валтер” Пријепоље*

МОЈА ШКОЛА

Школа... Реч која некад звучи попут магије, некад улива страх, некад изазива срећу, а некад измами сузе. Са генерације на генерацију она преноси читаву гомилу добрих и лоших оцена ђака, њихових успеха и неуспеха. Она је у својим клупама и на таблама утиснула све мане и врлине својих ученика. Све тренутке радости и туге, љубави и разочарења. У својим дневницима она чува више него што би ико могао да каже. После много генерација које су прошле кроз моју школу сви ће егоистично и поносно рећи: „Моја школа!” То је школа која носи најзахвалније име, име првог српског просветитеља - Светог Саве, чију величину ми треба да овенчамо својим радом и трудом. Наши наставници чине све да од нас изграде добре људе, који ће постати неко у животу. Таква је моја школа, нова, дивна, бучна, али зна бити и тиха. Кад уђем у њу, као да се подигне позоришна завеса. Ходник је пун, неко се смеје, неко плаче, неко је срећан због добрих оцена, неко љут сам на себе што није боље савладао градиво. Тек кад звоно огласи почетак часа, хол опусте, жељно исчекујући повратак ученика. Учионице су тако дивне, простране и лепо уређене. У учионицама су саксије са разноврсним цвећем. На зидовима су слике познатих личности из разних области. Из дана у дан, из године у годину, моја школа исписује своју биографију, а у њој и биографију сваког свог ученика кога је упутила да се храбро пробија кроз живот. Сваке године пријем нових и испраћај старих ђака. Пријем, па испраћај.

*Алма Алибашић,
VII разред
ОШ „Свети Сава” у Пријепољу*

Ученици школе „Свети Сава” у Пријепољу (Бостани)

ПОНОСНО ИМЕ

*Дивна ми је школа
и дивно јој име,
име Светог Саве
поносим се њиме.*

*Просветитеља нашег,
кога знају сви,
моја школа носи име,
па је знаш и ти.*

*Учио је народ
о језику своме,
писао и причао
свакоме о томе.*

*Зато кад ме питају
за име моје школе
поносан им кажем
„Свети Сава” се зове.*

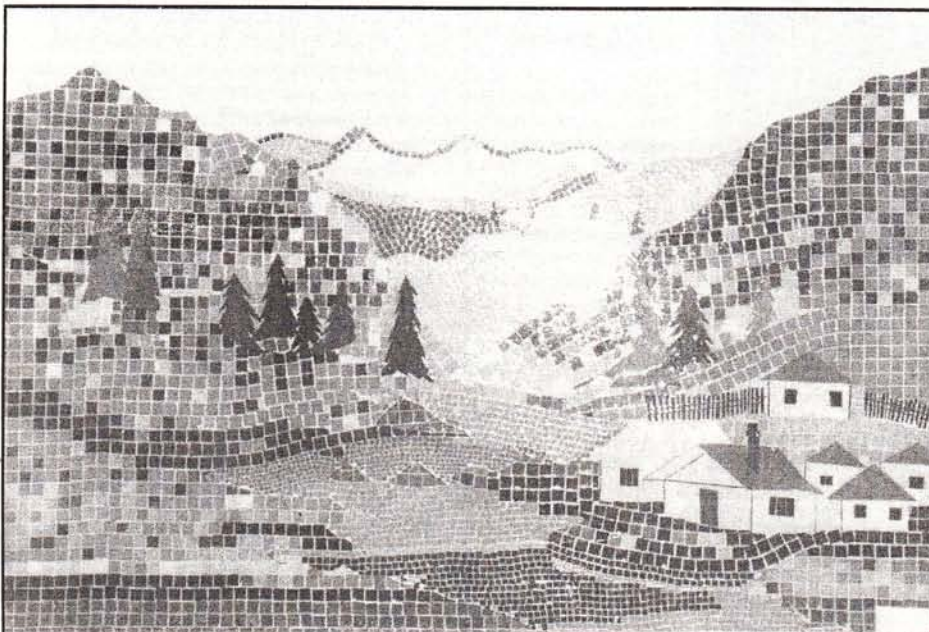
*Предраг Мазалица, VI разред
ОШ „Свети Сава”
Пријепоље*

ХИЛАНДАР

*У даљини назирем манастир стари,
мислим да је то Хиландар славни.
Као да одјек звона тмину пара
и уморан путник можда ту одмара.*

*Да ли је то дечак плави
кренуо на пут бескрајни?
Спокој и мир су ту најдражи
и од родитељског дома дражи.*

*Јасмина Адиловић
ОШ „Светозар Марковић”
Бродарево*

Мозаик: рад ликовне секције ОШ „Свети Сава” Пријепоље

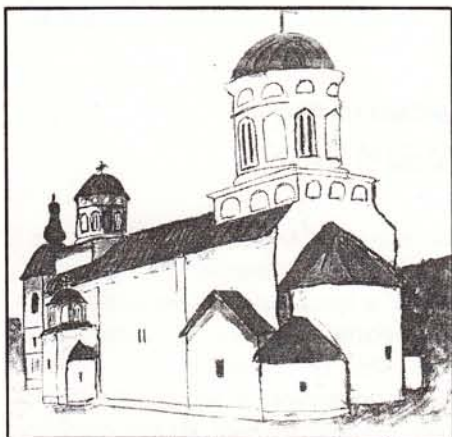
* Савиндан за децу * Савиндан за децу * Савиндан за децу * Савиндан за децу *

СВЕТИ САВА

Мисли анђела из умних башта
младога принца занеше да машта.
Света га крила са владарског стола
одведоше до црквеног престола.

Светачка нога кроз земљу ходаше
свечево лице тмину разгоњаше,
сунце га јарко даном поздрављаше.

Потпара Радоман VIII-2
ОШ „Милосав Стиковић” Пријепоље

Александар Бабић, VII разред
ОШ „Свети Сава” Пријепоље

СУСРЕТ СА СВЕТИТЕЉЕМ

Седећи пред иконом Светог Саве хтедох да напишем састав о Њему. Кад видех да не могу да напишем, стадох се молити пред иконом. Дуго сам се молила. Одједном из иконе појави се нека необична светлост. Од ње заблиста цела кућа. У тој светлости јасно распознадох лик Светог Саве. Мислила сам да сањам. На моје велико изненађење и чуђење лик проговори. И обрати се мени:

- Ко се то молио пред мојом иконом?

- Ја! - одговорих.

- А ко си ти? - упита ме Он.

- Милица! - одговорих.

- А јеси ли ти одличан ђак? - пита ме Свети Сава.

- Јесам! - одговорих радосно.

- Е, онда можемо разговарати! - каже Он.

Ја испричах да не знам ништа о Њему и да због тога не умем написати састав. Он рече да ће ми помоћи али прво да обећам да ћу и даље бити одличан ђак. Кад му обећах он поче причати о својој младости. И он је каже био одличан ђак. То рече и несташе.

Од тада кад год добијем петицу одлазим пред икону Светог Саве и молим се.

Милица Љуштановић, IV разред
ОШ „В.П. - Валтер” Пријепоље

НАШ ПОНОС

Син Стефана и Ане
Растко Немањић је био,
отишо у Свету Гору
где се замонашио.

И не само монах -
учитељ је био,
своје знање и умеће
на друге је преносио.

Србија се дичи,
дичи и поноси
зато многа школа
ово име носи.

Лејла Ровчанин, VI разред
ОШ „Светозар Марковић” Бродарево

Мојим Вас,
који дођете посае мене да довршите
оно што ја, због браткоће времена,
нисам могао да учиним.

Свети Сава

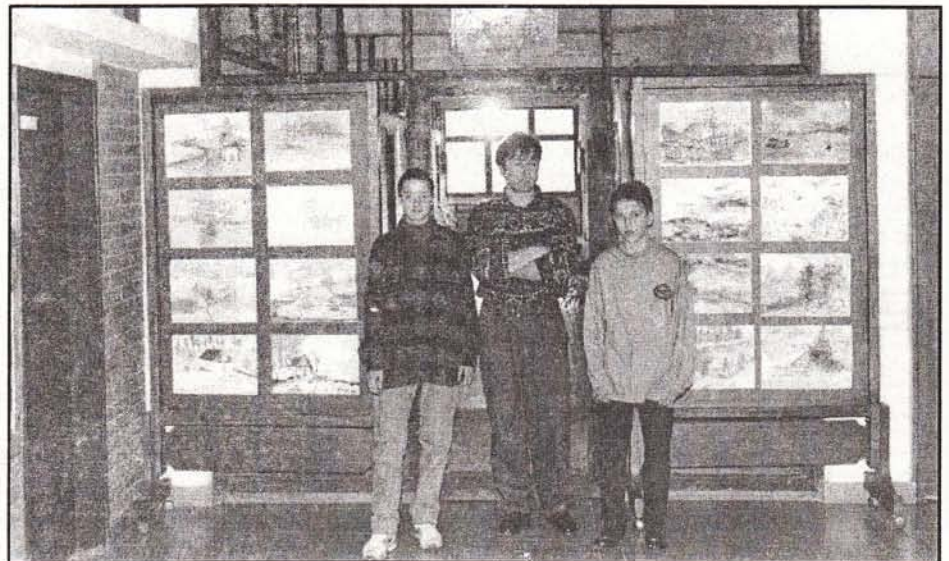
ВЕЧНА СЛАВА

Свети Сава, син Немање и Ане
не хтеде да буде владар, заменик оца свога,
монашки проводи живот и све своје дане
покони Богу и добру народа српскога.

Био је најмлађи син кући Немањића,
нико ни слутио није да ће побећи с двора
и да ће нејака крила овог чудесног птића
узлетети високо - изнад свих брда и гора.

Недавно у спомен њему и наш град слављаше
открише барелеф Саве усред општине наше,
Нека се вечно слави свето Савино име
и нек' се увек све школе поносе њиме.

Синиша Словић, VII разред
ОШ „Светозар Марковић” Бродарево

Са свечаности ликовне изложбе: наставник ликовног васпитања Зоран Словић

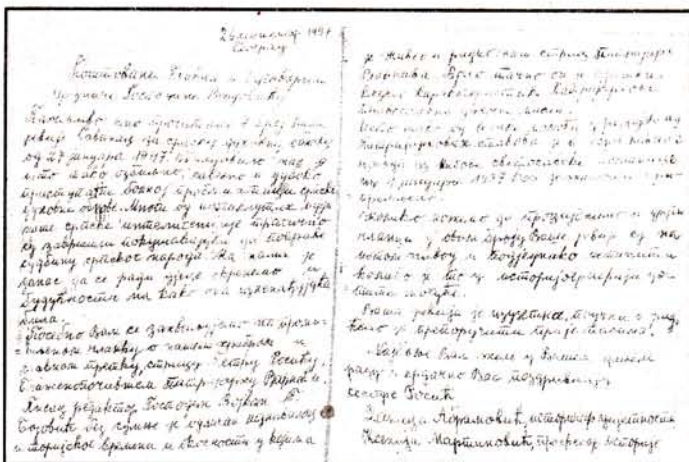
**ТАЧКА ГЛЕДИШТА
БУДНИЧКА МИСИЈА РЕВИЈЕ**

Поштовани уредниче,
И легитимичан поглед на све странице, наслове и садржаје прошлогодишњег „Савиндана“ пријатно ме обрадовао и изненадио. Очито је да ви као главни уредник успутно дограђујете зацртану концепцију ревије, додатно је оплемењујући читавањем пулса читалаца. У томе је ваша улога на уређивању овог годишњака, под честитим именом које носи, посебно важна и одговорна.

Желим вас охрабрити да часно, јасно, гласно и непристрасно наставите продубљивати вријеме Растислава - Растка Немањића, Светог Саве, првог српског архиепископа и просветитеља. Залазећи тако у еоне „и свете и клете“ кроз које је српство пролазило од тога далеког (а чудно блиског) времена показаћете свијету да су хиљндарско-милешевска (и косовско-рашка) звона упућивала Небу божанствене тонове док неки народи још нису имали јасну представу о свом поријеклу. Чак столећима су касније (данас моћни и безбожни) почињали да се национално формирају и освешћују. А Америком су лутала крда бизона!

Надам се да ћете наставити да систематски отварате времепловне рубрике и још свестраније обogaђујете иначе мозаички успјелу садржајност ове вриједне публикације, да његујете њену будничку мисију на обнови српске духовности, не само у рашкој области.

*Др Чедомир Лучић,
научни савјетник,
Подгорица*

Факсимил писма синвица патријарха Варнаве

**ПОЗДРАВ ИЗ ВРШЦА
МАЛО ШАЛЕ, МАЛО ЗБИЉЕ**

Поштовани колега, данас нам је пристигао ваш предивни „Савиндан“. Прво желим да вам се захвалим на успостављеној сарадњи и писму које сте нам послали. Хвала вам на лијепим ријечима и подршци које сте нам упутили поводом појављивања првог броја „Расције“. Захваљујемо и на штампању нашег чланка у вашој ревији. Такву сарадњу ћемо у обостраном интересу и даље наставити.

Наше тешкоће су финансијске природе. Зато нам још није изашао трећи број „Расције“. Нисмо ни очекивали да ће ићи лако, нарочито у овим крајевима где се Срби одмах уплаше да им неко не пребаци да су „великосрби“! Дакле, проблема имамо, као и ви, доста, али се надамо да ћемо истрајати. Какви би то ми били Срби када би тек тако поклекли?!

Мало шале, мало збиље...

*С поштовањем
Мара Ђекић
главни Уредник часописа „Расција“
Вршац*

**ПИСМО ИЗ ПРАГА
ВАЖНА ПОУКА**

Поштована редакцијо,

Као члан Милешевског културног клуба „Свети Сава“ искрено Вам се захваљујем на излагању овако садржајног часописа који у овом времену има велики значај за српски народ. Ја сам то добро схватио и са ове географске удаљености, иако сам од Вас отишао далеке 1946. године. Редом читам све текстове од првог до задњег ретка, од прве до задње странице. Све је осмишљено на завидном нивоу. Особито ми се свиђа актуелност садржаја часописа. Из њих сам заиста много сазнао, научио. Наши српски манастири нису били само средишта верског живота, већ и центри прве писмености, културе и образовања, као и државне моћи. Захваљујући тој комбинацији могла се одржати православна вера и српски народ преживети свакаква сурова времена. Уз ту важну поуку и радосно исчекивање следећег броја и уз жеље да живите у светосавској слози много Вас поздравља Ваш

*Будо Веруовић, проф.
Прага 3, Чешка*

**ТРАКА
КУЛТУРНИ ДОГАЂАЈ ГОДИНЕ**

Највећи културни догађај протекле године у рашкој области било је откривање споменика војводи Петру Бојовићу у Новој Вароши. Реализатор целокупног културно - уметничког програма на овој импозантној свечаности био је нововарошки Дом културе „Јован Томић“. Тој устаови припадају и част и заслуга што је тиме допринела да се град под Златаром на прави начин одужи свом великану.

*Радош Дивац
директор Дома културе*

На основу решења Министарства културе Србије бр. 413-00065/97-03 од 10.01.1997. године ова публикација је ослобођена пореза на промет који се плаћа по основу чл. 32. став 1, тачке 12 Закона о акцизама и порезу на промет

Свeйковина села Бабине

БИСТА УЧИТЕЉУ

Снимио: Радиша Дукић

Културна разгледница Пријепоља

НАУЧНИК У ЦВЕЋУ

Пре две деценије пред Домом културе у Пријепољу настала је бронзана биста оснивача социологије села Сретена Вукосављевића коју је открио тадашњи секретар САНУ академик проф. др. Радомир Лукић. Око бисте је обрасло декоративно парковско цвеће. Тако се завичајно Пријепоље достојно одужило свом заслужном завичајцу.

Овог лета је четврт века од како се овде одржава научни скуп "Сеоски дани Сретена Вукосављевића". Са тог скупа се редовно штампају зборници научних радова од којих је већ постала завидна социолошка библиотека.

Прошлог лета на Видовдан, у поводу 70-годишњице постојања Основне школе, село Бабине, код Пријепоља открило је спомен-бисту свом првом и најугледнијем учитељу Новаку Брашанцу. Он је био једини узорни просветар у Србији који је као пензионер примио почасну диплому "НАЈДРАЖИ УЧИТЕЉ", а сада посмртно, уз бронзано погрсеје постављено на школској згради, добио и почасну Повељу, као дар својих ученика и села у коме се родио и које је препородио.

Бисту учитељу Новаку Брашанцу открила је Даница Вукићевић, помоћник републичког министра просвете за основно образовање, уз асистенцију Стевана Пурића, председник општине Пријепоље.

Прави учитељи и васпитачи, какав је био бабински народни уча Новак Брашанац, држе у својим рукама будућност света - рекла је том приликом Даница Вукићевић.

(Опширно на стр. 26 и 27)

Снимио: Раденко Дивац

Људи, године, животи

ПОДМЛАЂЕНО СЕЛО

Ове године навршава се седамдесет љета откако је у селу Сопотници код Пријепоља отворена Основна школа. Њен први учитељ је био Душан Алексић, носилац Ордена Светог Саве и партизански командант који је погинуо у

борбама за слободу на Сремском фронту 1944. године. Зато ова школа и носи његово име. Он је овде изградио прву школу која је сада претворена у Планинарски дом. А пре 35 година направљена је нова школа озидана од сиге. Тако је у трајању од 7 деценија Сопотница подједнако продеверала у две школске зграде.

Лани на савинданској свечаности ово село је на свој начин почело обележавање 70-годишњице своје школе. Њена прва и једина ученица из 1928. године Милана Вукашиновић -

Пузовић сада већ прабаба, даровала је мајсторе планинаре кошуљама које су, по народном обичају, дигли на рогове "свог дома". Са својим вредним синовима Милана је поклонила и сав цреп (3.500 комада) за кров нове грађевине. И на Савиндан, крсну славу свог рода, доживела је узлет свог родног места и васкрсење своје школе. И село се подмладило јер је задњих година рођено 20 деце!

На снимку: Баца и школски подмладак Сопотнице са Миланом Пузовић (држи кошуље) и овдашњим домаћинима на прослави Савиндана симболизују народни и школски живот у протеклих 70 година.

Снимио: Милић Јањушевић

Осјаваривање пројекта "На светим водама Лима"

ДАВИДОВИЦА И БРЗАВА

Обновљени свети храмови у средњем Полимљу - Давидовица и Брзава, први са ове, а други са оне стране српско-црногорске "границе" су не само ојачане духовне спојнице све православне браће на железничкој прузи Београд-Бар, него и историјске копче нашег времена са колевком српства и славном епохом Немањића. Оловно кубе Давидовице већ се отсликава на композицијама возова популарне Б-Б. Сутра ће се и часни крст са манастира пресијавати у кањонима Лима. И носити једно метафорично присећање.

Пре четврт века, у време градње те пруге, завичајни књижевник Миодраг Булатовић орочио је у банци хиљаду

долара и оставио аманет потомцима да каматом тог улога редовно контролишу да ли су сви шрафофи железничког колосека добро учвршћени на оном "граничном метру" који спаја Србију и Црну Гору!...

Васкрсом народном снагом и вољом и уз благослов митрополита Црногорског господина Амфилохија на древним зидинама са "светих вода Лима", брзо је изграђена лепа црква у Брзави код Бијелог Поља.

Милорад Веруовић

Снимио: Бајирић Ракочевић

Милешевска уметничка колонија "Бели Анђео"

НЕСАЛОМЉИВО КРИЛО

На почетку треће деценије свог постојања Милешевска сликарска колонија "Бели Анђео" креће у сусрет мање познатој будућности. Па ипак ма каква она била, уметност ће у њој живети и вршити своју племениту мисију. Док год буде Милешеве и уз њу лепог града Пријепоља, а у њему људи добре воље, дотле ће се овде окупљати уметници и приврженици уметности. Под крилом Белог Анђела окупљаће се они који воле лепоту и верују у њену благотворну моћ. Зла судбина ових простора у прохујалим вековима ломила је то крило, али га није сломила. Верујемо да ће оно, још једном, у ове наше суморне дане, одолети тој судбини.

Ђорђе Кадичевић

- ИЗДАЈЕ: Милешевски културни клуб "СВЕТИ САВА" Пријепоље. - Главни одбор Клуба: председник Миле Плескоњић, секретар Витомир Ивезић, главни, одговорни и технички уредник Милорад Веруовић. Лист излази сваког Савиндана. - Редакција: Др. Милован Митровић, Веселин Нишавић, Војкан Бојовић, Љубомир Шуљагић, Милева Малешкић, и Драгољуб Гагричић. - Издавачки савет: Велибор Јоксимовић председник, Амфилохије Радовић (митрополит црногорски), Матија Бећковић (Академик), Драгиша Милосављевић (историчар), Добрило Аранитовић (професор), Ђуро Милекић (песник) и Вујица Бојовић (професор). - Ликовно решење заглавља: Веселин Нишавић. - Фотографије: Зоран Зекавчић и Раде Прелић (фото репортер ТАЊУГ-а). - Рачунарска припрема Зоран Глушчевић. - Техничка реализација: Станко Пурић. - Штампана: Штампарија "МИЛЕШЕВО" Пријепоље. Жиро рачун: 43000-678-7-5124 НБЈ. ЗОП Пријепоље.